

İnsan alveri: satan, satılan, alan

Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə “insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması” istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

30 iyul İnsan Alverinə Qarşı Beynəlxalq Mübarizə Günü (World Day Against Trafficking in Persons) 2013-cü ildə BMT tərəfindən təsis olunub və hər il insan alverinə qarşı maarifləndirmə, insan alveri qurbanlarına dəstək və qanunsuz insan ticarəti ilə mübarizə məqsədilə qeyd olunur.

BMT, UNODC (BMT-nin Narkotiklər və Cinayətlə Mübarizə İdarəsi) və İLO (Beynəlxalq Əmək Təşkilatı) tərəfindən təqdim olunmuş

sək risk daşıyan regionlardır. Avropa və Şimali Amerika isə həm qurbanların, həm də istismarçıların olduğu ərazilər hesab edilir. İnsan alverindən global cinayət şəbəkələrinin əldə etdiyi illik gəliri təxminən 150 milyard ABŞ dolları civarı olaraq hesablanır.

İnsan alveri üçün ən riskli zonalarından biri müharibə zonalarıdır. Silahlı münaqişələr, məcburi köçkünlük, hüquqi boşluqlar və sosial çöküş nəticəsində mülki əhali - xü-

quqi sistemlər demək olar ki, çökür, bütün bunlar isə gedəcək heç bir yeri olmayan ümitsiz insanların ovuna çıxan alverçilər üçün sərbəst hərəkət imkanı yaradır.

Münaqişə gedən ərazilərdə uşaqların insan alverinə cəlb edilməsi və uşaq əsgər kimi istismar edilməsi halları da olduqca çoxdur. Silahlı qruplar uşaqları zorla döyüşdürür, riskli zonalarda kuryer kimi işlədir, o cümlədən cinsi istismar məqsədilə istifadə edirlər. Münaqişə zonalarından əsir götürülmüş qızlar və qadınlar satılır, qızlar zorla evləndirilir, fahişəliyə və köləliyə məcbur edirlər.

İnsan alverinə təkən verən əsas səbəblərdən biri də insan orqanlarının alveridir. Bu müasir dövrün ən dəhşətli və gizli qalan cinayətlərindən biridir və bu cinayət növü, xüsusilə yoxsul bölgələrdə, müharibə zonalarında və hüquqi boşluqlar olan ölkələrdə ciddi təhlükə yaradır. Bu zonalarda oğurlanan insanların həyatı vacib orqanları oğurlanır, satılır. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı məlumatlarına görə hər il təxminən 10.000-dən çox qeyri-qanuni orqan transplantasiyası həyata keçirilir. Dünyada qanunsuz orqan bazarının illik dövriyyəsi 1 milyard ABŞ dolları ətrafında qiymətləndirilir.

Oqran ticarətinin qurbanı çox vaxt yoxsul və savadsız insanlar

olur. Onlar pul qarşılığında orqanlarını satmağa razı salınırlar, bir çox hallarda oğurlandıqları üçün buna ödənişsiz razı olmaq məcburiyyətində qalırlar. Məcburi köçkünlər, qaçqınlar sənədsiz və müdafiəsiz olduqları üçün ən asan yem hesab edirlər.

Cənub-Şərqi Asiya-Hindistan, Pakistan, Nepal "orqan turizmi" üçün əsas hədəflərdəndir. Afrika - Sudan, Nigeriya, Misir uşaqlar və mülki şəxslərin orqanlarının oğurlanması üçün "münbit" yerlərdir. Şərqi Avropa - Moldova, Ukrayna-da qaçqınlardan bu istiqamətdə sui-istifadə hallarına rast gəlinir. Latın Amerikas - Braziliya, Kolumbiya isə cinayət şəbəkələrinin daim aktiv olduğu və orqan alverinin gür olduğu ərazilərdir.

İnsan alverinin qarşısının alınması üçün 2000-ci ildə imazalanmış Palermo Konvensiyası Transmilli Mütəşəkkil Cinayətkarlığa qarşı BMT Konvensiyası ilk beynəlxalq müqavilədir. Palermo Konvensiyasının 3 vacib protokolu var-İnsan Alverinə qarşı Protokol, Silah qaçaqmalçılığına qarşı Protokol, Miqrantların qaçaq yollarla daşınmasına qarşı Protokol. 190-dan çox ölkə, o cümlədən Azərbaycan 2000-ci ildən etibarən konvensiyaya qoşulub və öz daxili qanunvericiliyini uyğunlaşdırıb.

hesabatlarla görə, dünyada ən azı 50 milyon insan məcburi əmək və ya məcburi evlilik kimi formalarla müasir köləlik şəraitində yaşayır. Daha dəqiq ifadə etsək, dünyada 28 milyon insan məcburi əmək vasitəsi ilə, 22 milyon insan isə məcburi evlilik vasitəsi ilə insan alveri qurbanı olub. Ümumiyyətlə, hər il 3-4 milyon yeni insan müxtəlif formalarda alverə məruz qalır. BMT-nin Narkotiklər və Cinayətlə Mübarizə İdarəsinin 2022 hesabatına görə, qeydiyyata alınan insan alveri qurbanlarının sayı 2017-2020 dövründə 11% artıb.

Qurbanların faiz nisbətində baxsaq görərik ki, qadınlar və qızlar 65% nisbətə siyahıda liderdir, kişilər və oğlanlar 35%-lik paya sahibdir, 18 yaşından az olan uşaqlar isə 30% təşkil edir ki, onların da üçdə ikisi yenə qızlardır. İnsan alverinin

başlıca məqsədi böyük faiz nisbəti ilə cinsi istismardır - 50%. Məcburi əmək məqsədi ilə insan alverinə məruz qalanlar 38%-dir, yerdə qalan nisbət uşaq əsgərlər, orqan ticarəti, məcburi evlilik və s.-dir.

İnsan alverinin ən çox qurbanı Asiya-Sakit okean regionundadır, təqribən 15 milyon nəfər. Afrika və ərəb ölkələri də bu baxımdan yük-

susilə qadınlar və uşaqları insan alveri üçün münbit yem edir. Çünki müharibə gedən ərazilərdə insanlar evlərini tərk etmək məcburiyyətində qalır, evləri yanan, dağılan insanlar sənədsiz qalır, buna görə də məcburiyyət və zorakılıq qarşısında müdafiəsiz olurlar. Bu dövrdə dövlət nəzarəti zəifləyir, hüquq-mühafizə orqanlarının işi iflic olur, hü-